

Реферат на тему: "Образи Кутузова і Наполеона в романі Л.Толстого "Війна і мир""

Лев Толстой

Реферат

Образи Кутузова і Наполеона
в романі Л.Толстого "Війна і мир"

Велике місце в романі-епопеї "Війна і мир" займають образи Кутузова і Наполеона. За допомогою показу двох великих полководців автор намагається розв'язати проблему, хто ж є головним в історичному процесі: особистість чи маси. Кому належить перемога у війні 1812 року? Яка роль командуючих у бойових діях? Знаходячись на чолі армій, Наполеон і Кутузов не тільки направляли воєнні дії, але також розпоряджалися долями людей, їм підлеглих. Толстой у своєму романі відбив свій погляд на війну, на роль видатної особистості і народу.

Автор роману відкрито говорить про своє неприйняття Наполеона, його загарбницької політики, тим самим принижуючи достоїнства і заслуги цього полководця. Симпатії письменника на стороні Кутузова, істинно народного полководця, якого не сприймало вище суспільство, що засуджувало його тактику ведення війни. Простота, доброта, скромність, близькість до простого солдата — от ті почуття, що виділяє Толстой у Кутузове. Саме тому фельдмаршал не відповідає представленням світла про командуючого російською армією.

Кутузов і Наполеон є антиподами в романі. Відношення письменника до них також по-різному.

Наполеон — кумир свого часу, перед ним схилялися, йому наслідували, бачили в ньому генія і велику людину. Слава про нього облетіла практично увесь світ. Але Толстой не ідеалізував цього загального кумира, поступово в романі йде розвінчання його як полководця і як великої особистості. От як Толстой описує "велику армію" Наполеона: "Це була юрба мародерів, з яких кожний чи віз ніс купу речей, що йому здавалися коштовні і потрібні". Людина, що загордилася себе володарем світу, був дуже далекий від простого солдата і своєї армії, завдяки якій він досяг висот величч. Це егоїст, що думає тільки про себе і свої бажання, усі підпорядковуючий тільки своїм примхам. "Усе, що було поза ним, не мало значення, тому що усі у світі, як йому здавалося, залежало тільки від його волі". Толстой показує, що все це тільки примха, самообман. Поряд із зарозумілістю Бонапартіві наявні і лицемірство, і позерство, і фальш: "З властивою італійцям здатністю змінювати довільне вираження обличчя, він підійшов до портрета і зробив вид замисленої ніжності". Навіть перед портретом сина він відіграє роль.

Наполеон твердий і віроломний. Йому байдужна доля армії. Він байдуже дивиться

на загибель уланів, що переправляються через ріку, він байдужний до загибелі простих солдатів, тому що вони тільки знаряддя для досягнення їм своїх цілей. Йому лестить любов народу, але при цьому Бонапарт не випробує ні краплі подяки, усі були зобов'язані беззаперечно підкорятися його волі: "Мільйони людей убивали і мучили один одного, тому що Наполеон був властолюбний".

Більше всього вражає відношення французького імператора до цієї війни, що має своєю метою поневолення Європи, Росії, усього світу. Він відноситься до війни як до чого природного в людській історії: "Війна— гра, люди— пішака, які варто правильно розставити і рухати", "Шахи розставлені; гра почнеться завтра".

Своє відношення до Наполеона автор виражає через портретні замальовки, що відрізняються реалістичністю й іронічністю: "Маленька людина в сірому сюртучці... Він був у синьому мундирі, розкритому над білим жилетом, що спускався на круглий живіт, у білих лосинах, що обтягають жирні стегна коротких ніг".

Зовсім інше відношення Толстого до Кутузову. Тут і любов, і повага, і розуміння, і жаль, і захват, і замилювання. З кожною новою зустріччю автор усе більше і більше розкриває образ народного полководця. З перших хвилин знайомства ми починаємо поважати цієї людини, так само, як і сам автор. Він близький до народу, йому характерні щирий патріотизм, він позбавлений всякої замальовки. Ми бачимо його скромність і простоту, йому близький і дорогий простий солдат. Ми відчуваємо, як страждає Кутузов, бачачи біжать з поля бою російських воїнів. Він один з деяких, хто розумів безглуздість, непотрібність і жорстокість цієї війни. Великий полководець живе одним життям із простими солдатами, їх думами. Він скромний і простий у побуті. Кутузов має військову мудрість, він небагатослівний, не кричить і не намагається довести свою правоту, він завжди вичікує. Його люблять і шанують прості солдати. Командуючий і його армія єдині, саме це показав автор у своєму добутку.

Такими різними з'являються перед нами Наполеон і Кутузов у романі Л. Н. Толстого "Війна і мир". За допомогою цих образів письменник хотів показати своє відношення до великих особистостей і їхньої ролі в історії.

Незважаючи на те, що зривши в духовному розвитку Толстого відбувся після 70-х років, у зародковому стані багато пізніших його поглядів і настрої можна знайти й у добутках, написаних до перелому, зокрема в "Війні і світі". Цей роман виданий за 10 років до перелому, і весь він, особливо в тім, що стосується політичних поглядів Толстого — явище моменту перехідного для письменника і мислителя. У ньому і залишки старих поглядів Толстого (наприклад, на війну), і зародки нових, котрі згодом стануть визначальними в цій філософській системі, що одержить назву "толстовство". Погляди Толстого мінялися навіть протягом його роботи над романом, що виразилося, зокрема, у різкому протиріччі образу Каратаєва, відсутнього в перших варіантах роману і введеного лише на останніх етапах роботи, патріотичним ідеям і настроям роману. Але разом з тим цей образ викликаний був не примхою Толстого, а всім розвитком морально-етичних проблем роману.

Своїм романом Толстой хотів щось дуже важливе сказати людям. Він мріяв силою

свого генія поширити свої погляди, зокрема погляди на історію, "на ступінь волі і залежності людини від історії", хотів щоб його погляди стали загальними.

Як Толстой характеризує війну 1812 року? Війна — злочин. Толстой не поділяє тих, хто воює на нападаючих і що обороняються. "Мільйони людей робили друг проти друга така незліченна кількість злодіянь..., якого в цілі століття не збере літопис усіх судів світу і на який, у цей період часу, люди, що робили їхній, не дивилися як на злочини". А яка ж на думку Толстого причина цієї події? Толстой приводить різні розуміння істориків. Але з жодним з цих розумінь не погоджується. "Всяка окремо узята чи причина цілий ряд причин представляються нам... однаково помилковими по своїй незначності в порівнянні з масштабністю події...". Величезне, страшне явища — війна, повинне бути породжено такий же "величезною" причиною. Толстой не береться знайти цю причину. Він говорить, що "чим більш ми намагаємося розумно пояснити ці явища в природі, тим вони стають для нас нерозумніше, незрозуміліше". Але якщо людина не може пізнати закони історії, виходить, він не може вплинути на них. Він — неспроможна піщина в історичному потоці. Але в яких границях людин усе-таки вільний? "Є дві сторони життя в кожній людині: життя особисте, котре тим вільніше, чим відстороненіші її інтереси, і життя стихійне, ройове, де людина неминуче виконує запропоновані йому закони". Це — ясне вираження тих думок, в ім'я яких створений роман: людина вільна в кожен даний момент надійти як йому завгодно, але "зроблений учинок неповернутий, і дія його, збігаючись у часі з мільйонами дій інших людей, одержує історичне значення".

Людина не в змозі змінити плин ройового життя. Це життя стихійна, а виходить, що не піддається свідомому впливу. Вільна людина тільки в особистому житті. Ніж більш він зв'язаний з історією, тим менш він вільний. "Цар — є раб історії". Раб не може командувати паном, цар не може впливати на історію. "В історичних подіях так називані люди суть ярлики, що дають найменування події, що, так само як ярликам, менш всього мають зв'язки із самою подією". Такі філософські міркування Толстого.

Сам Наполеон щиро не хотів війни, але він раб історії — віддавав усі нові розпорядження, що прискорюють початок війни. Щирий брехун Наполеон упевнений у своєму праві грабувати й упевнений, що награвовані цінності — його законна власність. Захоплене обожнювання оточувало Наполеона. Його супроводжують "захоплені люди", перед ним скачуть "замиравші від щастя, захоплені... єгеря", він кладе підзорну трубу на спину "щасливого пажу, щопідбіг,". Тут панує один загальний настрій. Французька армія — це теж якийсь замкнутий "світ"; у людей цього світу свої загальні бажання, загальні радості, але це "помилкове загальне", воно засновано на неправді, удаванні, грабіжницьких устремліннях, на нещастях чогось іншого загального. Причетність до цього загального штовхає на дурні вчинки, перетворює людське суспільство в череду. Ваблені єдиною спрагою збагачення, спрагою грабежу, що утратили внутрішню волю, солдати й офіцери французької армії щиро вірять, що Наполеон веде їх на щастя. А він, у ще більшому ступені раб історії, чим вони, загордився себе Богом, тому що "для нього було не нове переконання в тім, що присутність його на всіх кінцях світу... однаково

уражає і валить людей у божевілля самозабуття". Людям властиво створювати кумирів, а кумири з легкістю забувають, що не вони створили історію, а історія створила їх.

Як незрозуміло, чому Наполеон дав наказ про напад на Росію, так незрозумілі і дії Олександра. Усі чекали війну, "але ніхто не був готовий" до неї. "Загального начальника над всіма арміями не було. Толстой як колишній артилерист, знає, що без "загального начальника" армія попадає у важке положення. Він забуває скептичне відношення філософа до можливості однієї людини вплинути на хід подій. Він засуджує бездіяльність Олександра і його придворних. Усього їхнього прагнення "були спрямовані тільки на те, щоб... приємно провести час, забути про майбутню війні".

Толстой ставить Наполеона в один ряд з Анатолем Курагиним. Для Толстого — це люди однієї партії — егоїстів, для яких увесь світ укладений у їх "я". Художник розкриває психологію особистості, що увірувала у свою безгрішність, у безпомилковість своїх суджень і вчинків. Він показує, як створюється культ такої особистості і як сама ця особистість починає наївно вірити в загальну до неї любов людства. Але в Толстого дуже рідкі однолінійні характери. Кожен характер будується на визначеній домінанті, але його не вичерпується. "Л.Н.Толстой у російській критиці", М., Гослитиздат, 1952, стор. 521 Луначарський писав: "Усе позитивне в романі "Війна і мир" — це протест проти людського егоїзму, марнославства ... прагнення підняти людину до загальнолюдських інтересів, до розширення своїх симпатій, підняти своє серцеве життя". Наполеон уособлює цей людський егоїзм, марнославство проти який виступає Толстой. Наполеонові далекі загальнолюдські інтереси. Це — домінанта його характеру. Але Толстой показує й інші його якості — якості досвідченого політика і полководця. Звичайно, Толстой вважає, що чи цар полководець не може пізнати законів розвитку і тим більше вплинути на них, але виробляється уміння розбиратися в обстановці. Щоб воювати з Росією, Наполеонові потрібно було довідатися хоча б командирів ворожої армії, і він їх знав.

У романі зображені дві війни: 1805 року, за кордоном і 1812 року, у Росії. Не можна було показати другу війну без першої. Толстой говорив: "Мені совісно було писати про наше торжество в боротьбі з бонапартовскою Францією, не описавши невдач і нашого сорому... Коли причина наших невдач і нашого торжества була не випадкова і лежала в сутності характеру російського народу і війська, то характер цей повинний був виразитися ще яскравіше в епоху невдач і поразок". "Характер народу" чи "дух армії" — так говорить Толстой. І він хоче показати армію і підняти її дух.

У романі з'являються історичні фігури — Кутузов, Наполеон, Багратіон, Мюрат і інші. Образ Кутузова близький автору, він займає в романі центральне місце. У кампанії 1805 року Кутузов хотів одного — і вивести російську армію з меж австрійських границь і, у кінцевому рахунку, вийти з цієї непотрібної війни.

Через образ Кутузова Толстой передає свою ворожість до парадності, до пишності одягів і фраз. Толстой хоче, щоб ми бачили Кутузова так, як бачить його він сам і як бачать його солдати — "пухке знівечене ранню обличчя", "посмішка око" (посмішка мудрої людини). У ладі він бачить не сіру масу одноликих фігур, а довідається і виділяє

окремих солдатів і офіцерів. У Толстого виникає тема єднання командуючого із солдатами, тема єднання особистості з масою.

Звернемося до системи образів "Війни і світу". Вона виявляється дуже чіткої і підлегла глибокій внутрішній логіці. Два герої "поза шляхом" виявляються не тільки персонажами роману, але і символами, що визначають спрямованість духовного руху, тяжіння інших героїв. Це Кутузов і Наполеон.

Уся глибина розуміння історичних процесів, уся повнота знання "останньої правди" про Росію і духовне злиття з російським народом сконцентровані в образі Кутузова. Це — світлий полюс роману. Образ народного полководця для Толстого у всіх відносинах ідеальний, так що Кутузову вже як би і нікуди розвиватися: його духовна задача — постійно жити на цій вищій крапці свого розвитку, не допустити для себе ні єдиного егоїстичного кроку.

Образ Наполеона — темний полюс роману. Холодний егоїзм, неправда, самозакоханість, готовність заради досягнення своїх низьких цілей жертвувати чужими життями, навіть не вважаючи їх,— такі риси цього героя. Він теж позбавлений шляхи, тому що його образ-межа духовної деградації. Уся диявольська "наполеонівська ідея", з 1805 року займавшая російське суспільство, сконцентрована, усебічно проаналізована і затаврована Толст в образі Наполеона.

І духовний "вектор" героїв "Війни і світу" може бути спрямований "до Кутузову", тобто до збагнення вищої правди, народної ідеї розвитку історії, до самовдосконалення через самозречення, чи "до Наполеона" — униз, по похилій площині: шлях тих, хто боїться постійної напруженої духовної роботи. І шлях шукань улюблених героїв Толстого йде через подолання в собі "наполеонівських" рис і ідей, а шлях інших — через їхнє прийняття, прилучення до них. Саме тому всі герої "без розвитку", що зупинилися, що обрали легкий шлях відмовлення від духовної роботи, об'єднані "наполеонівськими рисами" і утворюють у російському суспільстві свій особливий світ — мир світської черні, що символізує "наполеонівський полюс" роману.

Образи Кутузова і Наполеона створюють не тільки психологічні, але й історико-філософські полюси. Осмислюючи причини виникнення воєн, психологію й ідеологію завойовників, їх історичні і моральні риси, Толстой виявляє таємні механізми дії законів історії. Він шукає ті сили, що протистоять завойовницьким амбіціям, шукає, як і коли з'являється і набирає міць ідея волі, що протистоїть ідеї поневолення.

Іншими словами, Лев Толстой прагне до глибокого філософського осмислення ідеї війни й ідеї світу, втілених у романі в образах Наполеона і Кутузова. І герої, що тяжіють до Наполеона, наділені "наполеонівськими" рисами, виявляються в романі як би "людьми війни", об'єктивно сприятливому виникненню воєн. Сприймаючи війну як щось не просто важке і страшне, але як подія протиприродними, спровокованими самими низинними помислами і бажаннями, Толстой показує, як виявляються ці помисли і бажання, як розвивається ця психологія війни в людях, далеких від полів боїв, — у Курагьних, у фрейліні Шерер, у Ганні Михайлівні Друбецько, у Бергові, у Вірі Ростовий...

В образі ж військової людини Кутузова втілена для Толстого сама ідея світу — неприйняття війни, прагнення перемогти не тільки французьку армію, але і саму антилюдську ідею завоювання.